

Vår ref. (saksnr.):
22/2287 - 4

Byrådets sak nr.:

Vedtaksdato:
11.10.2022

Byrådets sak - Innspill til stortingsmelding om kunstnerpolitikken

Saksfremstilling:

Kulturdepartementet (heretter KUD) ved kulturministeren har i brev av 23.05.2022 til fylkeskommunene ved fylkeskultursjef, anmodet om innspill til stortingsmelding om kunstnerpolitikken. I brevet bes om innspill til følgende spørsmål:

- Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke i deres region/landsdel?
- Hvilke kunstfelt har det største potensialet for å oppnå økt rekruttering og etablering i deres region/landsdel?
- Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?
- Hva er fylkeskommunenes viktigste virkemidler for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø?
- Hvordan kan de ulike forvaltningsnivåene best arbeide sammen for å nå målet om flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet?

Bakgrunn:

En hovedambisjon i Hurdalsplattformen er å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer over hele landet. Dette følger KUD opp i flere spor, blant annet i en stortingsmelding om kunstnerpolitikk. Her legges vekt på hva som skal til for at kunstnere ønsker å etablere seg utenfor de største byene og hva som kreves av tilstedeværende kompetansemiljøer, for eksempel arrangører, visningssteder eller lignende, for å nå dette målet.

Til dette arbeidet håper KUD å få gode, konstruktive innspill på situasjonen i dag og hva som kan gjøres framover. Fylkene har ulik grad av aktiviteter, muligheter og samarbeid, og KUD ønsker tilbakemelding på hva som er status og muligheter. KUD ønsker innspill som gir et bedre grunnlag for å se hvordan kunst- og kulturlivet kan styrkes i hele landet.

Vedtakskompetanse:

Myndigheten til å avgi høringsuttalelse (innspill) på vegne av Oslo kommune i saker som ikke er av prinsipiell betydning, er delegert til den enkelte byråd. Det vises til bystyrets vedtak 30.05.2001 sak 218, bystyrets vedtak 30.01.2013 sak 18 og til byrådets videredelegasjon i vedtak 03.07.2001 sak 1360.

Vedtak:

Oslo kommune avgir følgende innspill til stortingsmeldingen:

Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke i deres region/landsdel?

Oslo er den byen i Norge hvor flest kunstnere bor og arbeider. Tall fra Norsk kulturindeks de siste årene har vist at rundt en tredjedel av landets kunstnere bor og virker i hovedstaden. Utfordringen for Oslo er ikke å tiltrekke seg kunstnere, men å gi dem gode arbeidsvilkår. Oslo er en voksende by med et høyt kostnadsnivå og stort fokus på bygging av boliger. Leieprisene for arbeidslokaler som kan egne seg for

kunstnerisk produksjon, er ofte for høye for at kunstnere kan betale for lokalene. Dette dokumenteres i rapporten *Oslos kulturelle infrastruktur: Kartlegging av produksjons- og visningslokaler for profesjonelle visuelle kunstnere, scenekunstnere og musikere* (Kulturetaten 2019). Samlet viser rapporten tydelig en mangel på samsvar mellom behov og tilgjengelige lokaler.

Rapporten dokumenterte videre at infrastrukturen av visnings- og fremføringslokaler har mange av de samme utfordringene som produksjonslokalene. Gjennom søknader og dialog med mottakere av Oslo kommunes driftstilskudd til kunst- og kulturinstitusjoner i årene etter 2019, har kommunen erfart at leiemarkedet for små og mellomstore visnings- og fremføringssteder innen alle kunstformer blir stadig mer presset. Denne infrastrukturen på nivået «under» de store institusjonene, fungerer ofte som et springbrett for kunstneriske uttrykk og spesifikke kunstnerskap som senere har blitt plukket opp av større institusjoner og kommersielle aktører. En svekket infrastruktur av små og mellomstore visnings- og fremføringssteder vil derfor ha stor betydning for kunstnerøkonomien.

Når det gjelder kulturarbeidernes situasjon, har rapporten *Forestillingen er avlyst – frafall av teknikere i sceneteknisk bransje og forslag til tiltak* (Telemarksforskning 2022) avdekket at koronapandemien og påfølgende nedstenging førte til at svært mange lys-, lyd- og sceneteknikere forlot bransjen, og at rekrutteringen stoppet opp. Utfordringene gjør seg gjeldende i Oslo som i resten av landet. Rapporten peker på behovet for flere faste ansettelser, bedre sosiale rettigheter, bedre utdanningsmuligheter og sterkere fokus på helse, miljø og sikkerhet.

Hvilke kunstfelt har det største potensialet for å oppnå økt rekruttering og etablering i deres region/landsdel?

Nevnte kartlegging av produksjons- og visningslokaler for profesjonelle visuelle kunstnere, scenekunstnere og musikere viste har vist at det er udekkede behov for produksjonslokaler på alle tre kunstfelt, noe som igjen påvirker arbeidsvilkårene for kunstnere i Oslo. Det er vanskelig å foreta en sammenlikning av kunstfeltene direkte, da strukturene på de enkelte felt gjør behovene forskjellige.

Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

Oslo er en kunstby for hele landet. En rekke institusjoner i Oslo er finansiert av staten og har åpenbart et nasjonalt oppdrag. Oslo kommune har på sin side ansvaret, også økonomisk, for viktige kulturinstitusjoner som Munchmuseet, Vigelandsanlegget, Popsenteret og Oslo Nye Teater. Dette er institusjoner med et riks- og til dels verdensomfattende publikum. God institusjonsøkonomi er også god kunstnerøkonomi. Kulturinstitusjonene spiller allerede en vesentlig rolle for kunstnerøkonomien ved at de lønner et betydelig antall frilansere på prosjektbasis. I tillegg lønner de et stort antall fast ansatte kunstnere, noe som i seg selv utgjør et stort bidrag til kunstnerøkonomien i Oslo. Mange av de fast ansatte har også kunstnerisk virksomhet utenom institusjonene, og på den måten er det et betydelig vekselspill mellom institusjonene på den ene siden og det frie feltet på den andre.

I *Strategi for scenekunst 2021-2025* (Kulturdepartementet 2021) blir det påpekt at det

(...) i større grad enn før [blir] teke initiativ til samarbeid mellom aktører i det frie scenekunstfeltet og institusjonane om produksjon og formidling av eit tilbod av scenekunst. Det gir dei frie scenekunstnarane tilgang til produksjonslokale og scener med teknisk utstyr, og eit større publikum over heile Noreg får tilgang til eit meir variert tilbod av scenekunst av høg kunstnarisk kvalitet (Kulturdepartementet, s. 30).

Dette er en utvikling Oslo kommune har registrert og hilser velkommen. Likeledes støttes tiltaket i scenekunststrategien om at Kulturrådet skal etablere en ordning for samarbeid om kompetanseutvikling og –deling på scenekunstmrådet mellom institusjonene og det frie feltet.

Hva er fylkeskommunenes viktigste virkemidler for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

Et hovedmål i *Kunstbyen - Oslo kommunes kunstplan* (byrådssak 18/19) er at Oslo skal ha gode vilkår for kunstproduksjon og visningssteder. Oslo kommune har 378 atelierer som leies ut på subsidierte

vilkår til visuelle kunstnere. Atelieene er svært etterspurte og dekker ikke behovet. Kommunen har også Øvingshotellet som musikere kan leie på timesbasis for øving og preproduksjon samt noen få lokaler tilrettelagt for scenekunst/dans. Men samlet sett har ikke Oslo kommune tilstrekkelig infrastruktur for kunstnerisk produksjon som er på et prisnivå som er innenfor det kostnadsnivået kunstnere kan betale. Det skaper et A- og B-lag av kunstnere på den måten at noen har gode vilkår med subsidierte atelieer, mens andre må leie dyrt på det private markedet.

Oslo kommune arbeider for å tilgjengeliggjøre flere kommunale lokaler for kunstnere, både på kortere og lengre sikt. Dette gjøres blant annet i kommunale bygg som står ledige i påvente av avklaring for videre bruk. Imidlertid er det både investerings- og driftskostnader forbundet med slike løsninger, og kultursektoren har mangler på midler for å få realisert løsningene. Andre lovpålagte kommunale arealbehov får som regel forrang foran kulturbehov.

Det er også pågående debatter om hvordan kommunen som planmyndighet i større grad kan pålegge eiendomsutviklere til å regulere inn kulturformål for slik å gi rom for kulturaktører. Dette er noe planmyndighetene gjør i begrenset grad i dag, blant annet med bakgrunn i at det er vanskelig å pålegge utbyggere mer enn man allerede gjør i dag i rekkefølgebestemmelser, og at det er utfordrende å få på plass bærekraftige driftsmodeller. Kultur- og byutviklingssektor må utforske mulighetsrommet videre her, samtidig som vi arbeider for å utnytte kommunens bygningsmasse bedre enn i dag.

Ved siden av å tilgjengeliggjøre lokaler til bruk for kunstnerisk produksjon, har også Oslo kommune en rekke tilskuddsordninger rettet mot det profesjonelle kunst- og kulturfeltet som bidrar til å skape og opprettholde arbeidsplasser for kunstnere og kulturarbeidere. Viktige ordninger her er driftstøtte til kunst- og kulturinstitusjoner, løpende tilskudd til kunst- og kulturtiltak, tilskudd til innovasjon innen kultur og kulturnæring og stipender til kunst og kultur.

Ett av tiltakene i Oslo kommunes kunstplan er å evaluere ordningen for kunst- og kulturstipend for å gjøre den mer målrettet. Evalueringsprosessen er ikke avsluttet, men Oslo kommune har doblet avsetningen til kunst- og kulturstipender fra 2021 til 2022. Det å målrette og øke kunstnerstipendene er et viktig virkemiddel inn i kunstnerøkonomien, fordi det bidrar til å realisere nye kunstneriske prosjekter som i sin tur kan utløse andre inntekter fra utstillinger, fremføringer, innspillinger o.a.

Et annet tiltak i kunstplanen er å initiere et pilotprosjekt for utstillingshonorar til kunstnere som stiller ut på visningssteder for kunst som enten eies eller mottar driftstøtte fra Oslo kommune. Målet er å bedre utstillingsøkonomien og at kunstnere skal få bedre lønn for arbeidet de gjør.

Ordningen tilskudd til innovasjon innen kultur og kulturnæring er særlig egnet til å legge til rette for utvikling av kompetansemiljøer. Det gis tilskudd til prosjekter som utvikler bransjen og styrker samarbeid på tvers av kunstfelt, kultursjangre og næringsliv. Tiltak som bruker eksisterende kompetanse eller ressurser på nye måter, prioriteres på ordningen. Ferske eksempler på prosjekter som er gitt tilskudd er nettside for kunstoppdrag eller Springbrett for uetablerte produsenter innen film, et prosjekt i regi av Viken filmsenter og Mediefabrikken.

Hvordan kan de ulike forvaltningsnivåene best arbeide sammen for å nå målet om flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet?

I Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft — Kulturpolitikk for framtida* pkt. 13.1.3 beskrives utfordringene for samarbeid mellom forvaltningsnivå slik:

Mangel på dialog og samhandling mellom forvaltningsnivåa på kulturområdet gjer at det i dag finst få gode arenaer for å drøfte problemstillingar og diskutere strategiske val og prioriteringar i den nasjonale kulturpolitikken. Dette er ei særleg utfordring på område der stat og region deler finansieringsansvaret (Kulturdepartementet, s. 90).

Slik Oslo kommune erfarer det, er det fortsatt behov for mer systematisert dialog og samhandling på kulturområdet mellom forvaltningsnivåene. Dette gjelder både mellom Kulturdepartementet og Oslo kommune, men også mellom underliggende statlige direktorater som Kulturrådet (snart Kulturdirektoratet) og Norsk filminstitutt på den ene siden, og kommunale etater som Kulturetaten i Oslo kommune på den andre. Utfordringen er at de ulike forvaltningsnivåene har en stor grad av selvstyre,

noe som innebærer ulik politikk og ulike prioriteringer. Det er i dag i stor grad opp til kulturaktørene selv å få stat, fylke og kommune med på å dra i samme retning.

Ikke desto mindre er det behov for å sikre at virkemidlene på de ulike forvaltningsnivåene utfyller hverandre, for å ivareta de felles oppgaver som er nedfelt i kulturlova §5. Derfor er det viktig at tiltakene i Kulturmeldingen som angår dialog og samhandling følges opp:

- Initiere systematisert dialog mellom Kulturdepartementet og fylkeskommunane, inkludert årlege kontaktmøte med brei deltaking frå kultursektoren og offentlege styresmakter på ulike forvaltningsnivå
- Bruke konsultasjonsordninga mellom kommunesektoren (KS) og regjeringa som eit verktøy for å sikre dialog om måloppnåing
- Gjennomgå kulturlova med sikte på å styrkje kulturområdet som del av kommunal og regional planlegging, styrkje samhandlinga mellom forvaltningsnivåa og sikre armlengdsprinsippet
- Vurdere å tydeleggjere nasjonale forventningar til kommunal og regional planlegging i tråd med dei nasjonale kulturpolitiske måla, jf. plan- og bygningslova § 6-1 (Kulturdepartementet, s. 90)

Omar Samy Gamal

byråd